

Գ. ԴԻՄԻՏՐՈՎ

ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԱՌԱՋ

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿԻՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՒ

31 JAN 2018

Գ. ԴԻՄԻՏՐՈՎ

**ՖԱԾԻՍՏԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԱՌԱՋ**

Յեզրափակման հառ.՝ տրտասանած
Լայպցիգի դատավարությանը,
1933 թվի դեկտեմբերի 16-ին

Յերեք տարի առաջ, 1933 թվի դեկտեմբերի 16-ին Լայպցիգում՝ Փաշխտական դատարանում հնչեց հալաֆաշիստական պաշքարի տրեբունի, պրոլետարական հեղափոխության հերոսական մարտիկի՝ ընկեր Գեորգի Դիմիտրովի բոլշևիկյան ճառը:

Ռախստագի հրկիզման գրանդիոզ պրովոկացիան, վորը կոմունիզմի դեմ «խաչակրաց արշավանք» կազմակերպելու ազդանշան պիտի ծառայեր, ձախողվեց: Լայպցիգում յերեք ամիս ձգձգվող դատավարության պրոցեսը ցույց տվեց ամբողջ աշխարհին, վոր ռախստագի իսկական հրկիզողները վոչ թե կոմունիստներն են, այլ Գերմանիայի Փաշխտական կառավարիչները: Փաշիզմի և կոմունիզմի միջև Լայպցիգում տեղի ունեցող մենամարտը վերջացավ կոմունիզմի հաղթանակով: Հարվածը, վորը նախորդված էր հասցնել կոմունիզմին, ջախջախիչ ուժով իջավ գերմանական Փաշիզմի գլխին:

Կոմունիզմն այդ մենամարտը շահեց դատարանում ընկեր Դիմիտրովի ունեցած վարքագծի շնորհիվ: Չնայած սպառնալիքներին, հալածանքին, ահաբեկումներին, ֆիզիկական ու բարոյական տանջումներին՝ նացիոնալ-սոցիալիստներին չհաջողվեց ընկճել ընկեր Դիմիտրովի արիությանը: Նա բացահայտորեն նետեց Փաշխտական դադանացած պարագուլաների յերեսին, վոր «պատմության անիվը պտտվում է, առաջ է շարժվում դեպի խորհրդային Յեվրոպայի կողմը, դեպի խորհրդային հանրապետությունների համաշխարհային միության կողմը:

Յեվ այդ անիվը, վոր առաջ է մղում պրոլետարիատը՝ կոմունիստական Ինտերնացիոնալի դեկավարությանը, չի հաջողվի կանգնեցնել՝ վո՛չ բնաջնջող միջոցառումներով, վո՛չ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտող դատավիճակներով, վո՛չ մահապատիժներով: Այդ անիվը պտտվում է և կպտտվի մինչև կոմունիզմի վերջնական հաղթանակը»:

11-28680 91

Г. ДИМИТРОВ
ПЕРЕД ФАШИСТСКИМ
СУДИЛИЩЕМ

Армпартиздат, Ереван, 1937

Ընկեր Դիմիտրովի վարքագիծը դատարանում ընդհանուր հիացմունք առաջացրեց: Դեռ յերեք օր անց Դիմիտրովին դերմանական Փաշիգմի ճիրաններէն ազատելու համար: Ընկեր Դիմիտրովին ազատելու համար միջոց կամպանիան ազատագրական շարժման պատմութեան մեջ դարձակետ հանդիսացաւ, սկիզբ դնելով Փաշիգմի դեմ պայքարելու միասնական պրոլետարական ու ժողովրդական ճակատի ստեղծմանը:

Այն օրը, յերեք ընկեր Դիմիտրովը Փաշիստական բանտից Խորհուրդների յերկիրը յեկաւ, «Правда»-ն դրեց.

«Անաստան բուլկիկի, Դիմիտրովի անունը բոլոր յերկիրներում պրոլետարական մասսաների կովի սիմբոլը դարձաւ: Յուրաքանչյուր հարկած, վոր Դիմիտրովը հասցնում եր Փաշիստական կեղեքիչներին, բարձրաձայն արձագանքով հնչում եր ամբողջ աշխարհում: Նրա ուսուցիչներ խարազանող խոսքերը, վոր մերկացնում եյին նողկալի դատական կոմեդիայի ամբողջ մեխանիզմը, վոր քայլ առ քայլ պատռում եյին դատաւորների և նրանց տերերի դիմակները, լայն հայտնի յեն բոլոր յերկիրներէ բանվորներին: Դիմիտրովի կողմից Փաշիստական դիկտատուրային հասցրած վերքերի սպիները մինչև այժմ չեն առողջացել: Յեւ վերջապես, Դիմիտրովի վաճառեցնող մտքը դատարանում քրի պես կրքոտ և սուր եր,—դրանում հնչում եր կովի մարտակոչը՝ ուղղված գերմանական պրոլետարներին և բոլոր յերկիրներին պրոլետարներին: Դիմիտրովն արեց այն, ինչ նրա վրա յերդեւ իր դասակարգը. մեղադրյալից նա մեղադրող դարձաւ, դատապարտյալի աքոռը նա հեղափոխական ամբիոնի վերածեց, վորտեղից նա ամբողջ աշխարհի առաջ վեր բարձրացրեց Կոմունիստական ինտերնացիոնալի դրոշմը, Լենինի Ստալինի դրոշմը»:

Փաշիստական դահլճների ձեռքերից խլված ընկեր Դիմիտրովը Կոմունիստական ինտերնացիոնալի VII կոնգրեսում տված զեկուցման մեջ ծախքեց Փաշիգմի դեմ կովելու ծրագրերը՝ ժողովրդական ճակատի հիման վրա: Այդ ծրագրի հիմնական տարրերը դրոշմ են յեղել դատարանում արտասպանած պատմական ճառում:

Փաշիգմի դեմ դեռ չատ մարտեր ունենը մղելու առաջիկայում: Գերմանական Փաշիգմը յերկիրը դորանոցի և համակենտ-

րոնացման ճամբարի յե վերածել, նա նոր, իմպերիալիստական սպանդ և պատրաստում: Գերմանական ու խաղական Փաշիգմը ինտերվենցիա յե ծախքում իսպանիայում, ակոնելով այնտեղ մահ և ավերածութուն:

Փաշիգմի դեմ կովելու, դեմոկրատիան ու խաղաղութիւնը պաշտպանելու համար՝ միլիոնավոր հակա֓աշիստական մարտիկներ են վրաքի յեկում:

Այս օրերին հրատապ ու քաղաքականապես ակտուալ և ընկեր Դիմիտրովի՝ Կոմունիստական ինտերնացիոնալի ղեկավարի ճառը:

ԸՆԿ. ԴԻՄԻՏՐՈՎԻ ՃԱՌԸ ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋ

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.— Դատախարարական որենսդրքի 258 պարագրաֆի հիման վրա յես իրավունք ունեմ խոսելու թե վորպես դատապաշտպան և թե վորպես մեղադրյալ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Դուք վերջին խոսքի իրավունք ունեք. այդ խոսքը Ձեզ վերապահվում ե:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.— Այդ որենսդրքի հիման վրա յես իրավունք ունեմ բանավիճել դատախազության հետ, իսկ հետո արդեն անցնել վերջին խոսքին:

Պարոնայք դատախոսներ, պարոնայք մեղադրողներ, պարոնայք դատապաշտպաններ, դեռևս այս դատախարության սկզբին, յերեք ամիս առաջ, յես վորպես մեղադրյալ նամակով դիմեցի դատարանի նախագահին: Այդ նամակում յես գրել եյի, թե ցավում եմ, վոր իմ յեղալթներն ընդհարումների հասցրին: Սակայն յես վճռականորեն առարկում եյի այն բանի դեմ, վոր իմ վարքագիծը մեկնաբանվի վորպես հարցեր տալու և հայտարարություններ անելու իրավունքի կանխամտածված չարարկություն՝ պրոպագանդայի նպատակով: Հասկանալի յե, թե քանի վոր յես լինելով անպարտ՝ մեղադրյալ եմ յեղել, յես ձգտում եմ պաշտպանվել իմ տրամադրության տակ ունեցած բոլոր միջոցներով:

«Յես խոստովանում եմ,—գրել եյի յես,—վոր վորոշ հարցեր ժամանակին լինելու և ձևի տեսակետից՝ յես վոչ միշտ ճիշտ եյի դնում: Սակայն այդ միայն նրանով ե բացատրվում, վոր յես դեքմանական իրավունքի հետ ծանոթ չեմ: Բացի դրանից այսպիսի դատական պրոցեսում յես իմ կյանքում առաջին անգամ եմ մասնակցում: Յեթե յես իմ ընտրությամբ դատապաշտպան ունենայի, յես իմ սեփական պաշտպանության համար

անպայման կարող կլինեցի խուսափել նման անբարենպաստ միջադեպերից: Յես մի շարք փաստաբաններ անվանեցի. Դենչևիա, Մորո-Ջիաֆիերի, Կամպինի, Տորբես, Գրիգորով, Լեո Գալլախեր (Սմերիկա) և դ-ր Լեման (Սաարբրյուկենից): Բայց կայսերական դատարանն այս կամ այն պատրվակով իմ բոլոր առաջարկությունները մեկը մյուսի հետևից մերժեց: Յես վորեն պերսոնալ անվտանգություն չեմ տածում քաղաքացի դ-ր Տեյխերտի նկատմամբ՝ վորպես անձնավորություն և փաստաբանի: Բայց Գերմանիայում տիրող՝ իրերի այժմյան դրությունը պայմաններում յես չեմ կարող Տեյխերտին պաշտոնական դատապաշտպանի դերում անհրաժեշտ վտանգություն տածել: Այդ պատճառով յես փորձում եմ ինքս ինձ պաշտպանել, ընդվորում յերբեմն յես, անպայման, իրավաբանական տեսակետից սխալ քայլեր եմ կատարում:

Դատարանի առաջ ինձ պաշտպանելու շահերից յենելով և, կարծում եմ, նույնպես և դատավարության նորմալ ընթացքի շահերից յենելով, յես մի անգամ ևս—և վերջին անգամ—Գերադոյն դատարանին եմ դիմում, խնդրելով, վորպեսզի նա փաստաբան Մարսել Վիլլարին, վորն այժմ լիազորություն է ստացել իմ քրոջից, թույլտվություն տա մասնակցելու իմ պաշտպանությանը: Յեթե այդ իմ վերջին առաջարկը, ցավով սրտի, նույնպես մերժվի, ապա ուրիշ վոչինչ չի մնում, քան պաշտպանել ինքս ինձ իմ ուժերի և կարողությունների չափով:»

Նրանից հետո, յերբ այդ առաջարկն ել մերժվեց, յես վորոշեցի ինքս ինձ պաշտպանել: Կարիք չունենալով իմ վղին փաթած դատապաշտպանի պերճախոսություն վոչ մեղրին, վոչ թույնին, յես ամբողջ ժամանակ պաշտպանում եյի ինձ առանց փաստաբանի ոգնություն:

Միանգամայն պարզ է, վոր յես վոչ մի կողմից ինձ կապված չեմ դեռում դ-ր Տեյխերտի պաշտպանողական ճառի հետ: Իմ պաշտպանության դրոժում նշանակություն ունի միայն այն, ինչ վոր յես ինքս մինչև այժմ ասել եմ դատարանի առաջ, և այն, ինչ վոր հիմա պիտի ասեմ: Իմ կուսակցական ընկեր Տորգլերին յես չեյի ուզենա վիրավորել—իմ կարծիքով, նրան արդեն իր պաշտպանը բավական անարգեց.—բայց յես պարտավոր եմ ուղղակի ասել. յես դերադասում եմ իմ անմեղ դրությունը դերմանական դատարանի կողմից դատապարտված լինել մահվան,

քան թե արդարացման հասնել այնպիսի պաշտպանություն նորհիվ, վորով դ-ր Ջակը հանդես յեկավ հոգուտ Տորգլերի:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում է Դիմխարվիմ) Ձեր դործը չեղբարդվել այստեղ քննադատությունը:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ընդունում եմ, վոր յես խոսում եմ սուր և դաժան լեզվով, իսկ իմ պաշարն ու իմ կյանքը նույնպես յեղել են սուր և դաժան: Բայց իմ լեզուն շիտակ և անկեղծ լեզու յե: Յես սովորություն ունեմ իրերն իրենց անուշով անվանել: Յես փաստաբան չեմ, վորն այստեղ ըստ պարտականություն է պաշտպանում իր պաշտպանյալին:

Յես պաշտպանում եմ ինքս ինձ՝ իբրև մեղադրյալ կոմունիստ:

Յես պաշտպանում եմ իմ սեփական կոմունիստական հեղափոխական պատիվը:

Յես պաշտպանում եմ իմ դադախարները, իմ կոմունիստական համոզմունքները:

Յես պաշտպանում եմ իմ կյանքի իմաստն ու բովանդակությունը:

Այդ պատճառով դատարանի առաջ իմ արտասանած յուրաքանչյուր խոսքը՝ այդ, այսպես ասած, իմ միսն ու արյունն է: Յուրաքանչյուր խոսքը իմ խորագույն վրդովմունքի արտահայտությունն է անիրավացի մեղադրման դեմ, այն փաստի դեմ, վոր այսպիսի հակակոմունիստական վոճրադրոժությունը վերադրվում է կոմունիստներին:

Ինձ հաճախ կշտամբում եյին, վոր յես դերմանական գլխավոր դատարանի հանդեպ լուրջ վերաբերմունք չունեմ: Դա բացարձակապես անիրավացի յե:

Ճիշտ է, վոր ինձ համար, իբրև կոմունիստի, բարձրագույն արեմք հանդիսանում է կոմունիստական ինտերնացիոնալի ծրագիրը, բարձրագույն դատարան՝ կոմունիստական ինտերնացիոնալի վերահսկիչ հանձնաժողովը:

Բայց ինձ համար, վորպես մեղադրյալ՝ Գերադոյն դատարանը ինտանցիա յե, վորի հանդեպ պետք է վերաբերվել ամբողջ լրջությամբ վոչ միայն այն պատճառով, վոր նա հատուկ վորակավորում ունեցող դատավորներից է կազմված, այլ նաև այն պատճառով, վոր այդ դատարանը պետական իշխանություն խիստ կարևոր մարմին է, տիրապետող հասարակական կարգի կարևոր մարմին է, ինտանցիա, վորը կարող է վերջնա-

կան կերպով դատապարտել պատժի առաքելադույն չափին: Յեւ կարող եմ հանգիստ խղճով ասել, վոր դատարանի առաջ և հետեւապես նաև հասարակայնութեան առաջ, բոլոր հարցերի վերաբերյալ միայն ճշմարտութեան եմ ասել: Ինչ վերաբերում է իմ կուսակցութեանը, վորն անլեզու դրութեան մեջ է դնուում, ապա նրա մասին վորեւե ցուցմունք տալուց յետ հրաժարել եմ: Յետ միշտ խոսել եմ լուրջ և համոզմունքի խորագույն զգացմունքով:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յետ չեմ հանդուրժի, վոր դուք այստեղ, այս դահլիճում կոմունիստական պրոպագանդայով զբաղվեք: Դուք այդ կատարում եյիք ամբողջ ժամանակ: Յեթե դուք պետք է այդ վոգով ել շարունակեք, յետ ձեզ խոսքից կզրկեմ:

ԳԻՄԻՏՐՈՎ.—Յետ պետք է վճռականապես առարկեմ այն պնդումի դեմ, վոր յետ պրոպագանդայի նպատակներ եմ հետապնդել: Կարելի չէ կարծել, վոր իմ պաշտպանութեանը դատարանի առաջ վորոշ պրոպագանդիստական ազդեցութեան ե ունեցել: Ընդունում եմ, վոր իմ վարքագիծը դատարանի առաջ կարող է նույնպես ծառայել որինակ մեղադրյալ կոմունիստի համար: Բայց իմ պաշտպանութեան նպատակն այդ չի յեղել: Իմ նպատակն այն է յեղել, վորպեսզի հերքեմ այն մեղադրանքը, վոր իբր թե Դիմիտրովը, Տորգելերը, Պոպովն ու Տանեվը, Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեանը և Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը հրդեհի հետ վորեւե առնչութեան ունեն:

Յետ դիտեմ, վոր ռայիստագի հրկիզման մեջ մեր կարծեցյալ մասնակցութեանը Բուլղարիայում վոչ վոք չի հավատում: Յետ դիտեմ, վոր ընդհանրապես արտասահմանում հազիվ թե մեկը դրան հավատում է: Բայց Գերմանիայում ուրիշ պայմաններ են, այստեղ այսպիսի տարրերնակ պնդումներին կարող են հավատալ: Այդ պատճառով յետ ցանկանում եյի ապացուցել, վոր կոմկուսակցութեանը չի ունեցել և չունի վոչ մի մասնակցութեան այդպիսի վոճրագործութեան մեջ:

Յեթե խոսելու լինենք պրոպագանդայի մասին, ապա այստեղ տեղի ունեցած շատ յերույթներ այդպիսի բնույթ եյին կրում: Գերբելսի և Գյորինզի յերույթները նույնպես անուղղակի պրոպագանդիստական ազդեցութեան գործեցին հոգուտ կոմունիզմի, բայց վոչ վոք չի կարող նրանց պատասխանատու դարձնել այն բանի համար, վոր նրանց յերույթները նման պրոպագանդիստական ազդեցութեան ունեցան: (Դանկիմում շարժում և ծիծաղ):

Մամուլն ինձ վոչ միայն ամեն կերպ անվանարկում եր—այդ ինձ համար միևնույն է—բայց իմ հարցի կապակցութեամբ բուլղարական ժողովրդին «վայրենի» և «բարբարոսական» եյին անվանում. ինձ «բալկանական մութ սուրբկետ», «վայրենի բուլղարացի» եյին անվանում, և յետ դժբա կողքով լուծեցամբ չեմ վարող անցներ:

Ճիշտ է, վոր բուլղարական Փաշիզմը վայրենի և բարբարոս է: Բայց բուլղարական բանվոր դասակարգն ու գյուղացիութեանը, բուլղարական ժողովրդական ինտելիգենցիան յերեք ել վայրենիներ և բարբարոսներ չեն: Նյութական կուլտուրայի մակարդակը Բալկաններում, անպայման, այնպես բարձր չէ, ինչպես մյուս յեվրոպական յերկիրներում, բայց հոգեպես և քաղաքականապես մեր ժողովրդական մասսաներն ալիլի ցածր մակարդակի վրա չեն կանգնած, քան Յեվրոպայի մյուս յերկիրներին մասսաները: Մեր քաղաքական պայքարը, մեր քաղաքական ձգտումները Բուլղարիայում ցածր չեն, քան մյուս յերկիրներում: Ժողովուրդը, վորը 500 տարի ոտարեկրյա լծի տակ է ապրել, չկորցնելով իր լեզուն ու ազգութեանը, մեր բանվոր դասակարգն ու գյուղացիութեանը, վորոնք պայքարել են և պայքարում են բուլղարական Փաշիզմի դեմ և կոմունիզմի համար—այդպիսի ժողովուրդը բարբարոսական և վայրենի չէ: Բուլղարիայում վայրենիներն ու բարբարոսները—այդ միայն Փաշիստներն են: Բայց յետ, պարոն նախագահ, ձեզ եմ հարցնում. Փաշիստները վո՞ր յերկրում բարբարոսներ և վայրենիներ չեն:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում է Դիմիտրովին) Դուք հո չե՞ք անվանարկում քաղաքական հարաբերութեաները Գերմանիայում:

ԳԻՄԻՏՐՈՎ.—(Հեզմալիան ժպիտով) Իհարկե վոչ, պարոն նախագահ...

Այն ժամանակից դեռ շատ առաջ, յերբ գերմանական Կարլ Մ կայսրն ասում եր, վոր նա միայն իր ձիու հետ և դերմանքին խոսում, իսկ գերմանական աղնալականներն ու կրթված մարդիկ միայն լատիներեն եյին գրում և ամաչում եյին գերմաներեն լեզվից, «բարբարոսական» Բուլղարիայում՝ Կիրիլն ու Մեթոդին ստեղծում և տարածում եյին հին բուլղարական մատենագրութեանը:

Բուլղարական ժողովուրդը բոլոր ուժով և ամբողջ համառութեամբ կռւում եր ոտարեկրյա լծի դեմ: Այդ պատճառով

յես քողովքում եմ բուլղարական ժողովրդի վերաբերմամբ յեղած հարձակումները դեմ: Յես վոչ մի հիմք չունեմ ամաչելու այն բանից, վոր յես բուլղարացի յեմ: Յես հպարտանում եմ նրանով, վոր յես բուլղարական բանվոր դասակարգի ղալակն եմ:

Նախքան հիմնական հարցի վրա կանգ առնելը յես պետք է մատնանշեմ հետևյալը: Դ—ր Տեյխերտը մեզ կշտամբեց, վոր մենք ինքներս մեզ մեղադրելի դրուժյան մեջ դրինք ռալխատազը հրկիզելու մեջ: Դրան յես պետք է պատասխանեմ, վոր մարտի 9—ից, այն ե՝ մեզ ձերբակալելու որից, մինչև այս դատավարության սկիզբը շատ ժամանակ է անցել: Այդ ժամանակամիջոցում կարելի չէր հետաքննել կատկածանք առաջացնող բոլոր մոմենտները: Նախնական քննության ժամանակ յես ռալխատազի հրկիզման մասին խոսեցի՝ այսպես կոչված հրդեհի հանձնաժողովի պատասխանատու պաշտոնյաների հետ: Այդ պաշտոնյաներն ինձ ասացին, վոր ռալխատազի հրկիզման մեջ բուլղարները մեղավոր չեն: Մեզ մեղադրեցին միայն, վոր մենք ուրիշի անցադրով ենք ապրել՝ ուրիշների անվան տակ, ապրել ենք առանց դրանցվելու և այլն:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այն, ինչի մասին դուք այժմ խոսում եք, դատավարության ժամանակ չի քննվել. այդ պատճառով դուք իրավունք չունեք այստեղ այդ մասին խոսելու:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պարոն նախագահ, այդ ժամանակամիջոցում պետք էր ատուել ընդ որ տվյալները, մեզ իր ժամանակին այդ մեղադրանքից ազատելու համար: Մեղադրական ակտում նշվում է, վոր Դիմիտրովը, Պոպովը և Տանելը հատապոտում են, վոր իրենք բուլղարական եմիգրանտներ են. սակայն, չնայած դրան, պետք է ապացուցված համարել, վոր նրանք Գերմանիայում ապրում էին անբեղալ աշխատանքի նպատակով: Նրանք—ասվում է մեղադրական ակտում—հանդիսանում են «Մոսկվայի կոմունիստական կուսակցության լիազորները՝ զինված ապստամբություն նախապատրաստելու համար»:

Մեղադրական ակտի 83—րդ եջում ասվում է, վոր թեև Դիմիտրովը հայտնել է, վոր փետրվարի 25—ից—28—ը ինքը Բեռլինում չի յեղել, սակայն այդ չի փոխում դործի դրուժյունը և նրան, Դիմիտրովին չի ազատում ռալխատազի հրկիզման մասնակից լինելու մեղադրանքից: Այդ յերևում է—մատնանշվում է այնուհետև մեղադրական ակտում, վոչ միայն Գերմերի ցուցմունքից.—ուրիշ փաստեր նույնպես մատնանշում են այն, վոր...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք այստեղ չպետք է սկսեք կարդալ ամբողջ մեղադրական ակտը. այդ մեզ բավականաչափ ծանոթ է:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես պետք է ասեմ, վոր յերեք քառորդն այն ամենի, ինչ այստեղ՝ դատարանում ասացին դատախազն ու պաշտպանները, վաղուց բոլորին հայտնի յե, բայց նրանք այստեղ այդ բանը նորից կրկնեցին: (Դաիլիմում շարժում և ծիծաղ): Գերմերը ցուցմունք տվեց, վոր Դիմիտրովն ու Վանդեր-Լյուբեն յեղել են Բայերնհոֆի ռեստորանում: Այնուհետև մեղադրական ակտում յես կարդում եմ. «Յեթե Դիմիտրովը հանցագործության վայրում բռնված ել չի յեղել, ապա նա այնուամենայնիվ մատնակցութուն է ունեցել ռալխատազը հրկիզելու նախապատրաստմանը: Նա Մյունխեն է մեկնել, ապահովելու համար իրեն այլուրեքությամբ (ուրիշ տեղ լինելով): Դիմիտրովի մոտ գտնված բրոշյուրներն ապացուցում են, վոր նա մասնակցել է Գերմանիայի կոմունիստական շարժմանը»:

Այսպես է հիմնավորված այդ վաղահաս մեղադրանքը, վորն որապակառ դուրս յեկավ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում և Դիմիտրովին) Դուք մեղադրության նկատմամբ այդպիսի արտահայտություններ չպետք է գործածեք:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ուրիշ արտահայտություն կընտրեմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Բայց վոչ այդքան անթույլատրելի:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես վերադառնում եմ մեղադրման մեթոդներին և մեղադրման ակտին այլ կապակցությամբ:

Այս դատավարության բնույթը նախորդված էր այն թեզիսով, վոր ռալխատազի հրկիզումը Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության, նույնիսկ համաշխարհային կոմունիզմի ձեռքի դործն է: Այդ հակակոմունիստական ակտը՝ ռալխատազի հրկիզումը—վերադրված էր կոմունիստներին, հայտարարված էր վորպես կոմունիստական ապստամբության ազդանշան, վորպես գերմանական սահմանադրությունը փոփոխելու ազդանշան: Այդ թեզիսի ողնոթյամբ ամբողջ դատավարությանը տրված էր հակակոմունիստական բնույթ: Մեղադրական ակտում ասվում է. «Մեղադրությունը կանդնած է այն տեսակետի վրա, վոր այդ հանցագործ փորձը պետք է կոչ, ազդանշան լինեք պետության թշնամիների համար, վորոնք դրանից հետո ցանկանում էին զլրավոր հարձակում դործել գերմանական պետության վրա՝ նրան վոչնչացնելու համար և նրա փոխարեն, III ինտերնացիո-

նախ վոլորմածությամբ, պրոլետարիատի դիկտատուրա, խորհրդային իշխանություն հաստատելու համար...»:

Պարոն դատավորներ, առաջին անգամ չե, վոր նման հանցափորձ ե վերագրվում կոմունիստներին: Յես չեմ կարող մեծ բերել այստեղ այդ տեսակի բոլոր որինակները: Յես հիշեցնում եմ այստեղ, Գերմանիայում, Յուլիուս Բրոքսի մոտ վատարված յերկաթուղային հանցափորձի մասին, վորը կատարել եր հոգեհիմնով, արկածախնդիրը, պրովոկատորը: Այն ժամանակ վոչ միայն Գերմանիայում, այլ նաև ուրիշ յերկիրներում շարաթնեցող տարածում ելին այն պնդումը, թե այդ՝ գերմանական կոմկուսակցության ձեռքի դործն ե, թե այդ՝ կոմունիստների կատարած տեւորիստական ակտ ե: Հետո պարզվեց, վոր այդ՝ հոգեհիմնով ե արկածախնդիր Մատուշկան ե կատարել: Նա քանտարկվեց ե դատապարտվեց:

Յես կհիշեցնեմ մի ուրիշ որինակ՝ Փրանսական պրեզիդենտի սպանությունը Գորգուլովի կողմից: Այն ժամանակ նույնպես բոլոր յերկիրներում գրում ելին, վոր այստեղ կոմունիստներն մասն ե յերևում: Գորգուլովը վորպես կոմունիստ, խորհրդային ազենտ եր ներկայացվում: Իսկ ի՞նչ դուրս յեկավ: Պարզվեց, վոր այդ մահափորձը կադմակերպել են սոցիալիզմի պրոպագանդաները, իսկ Գորգուլովը յեղել ե պրովոկատոր, վորը ցանկացել ե հասնել Խորհրդային Միության ե Ֆրանսիայի հարաբերությունների խզմանը:

Յես կհիշեցնեմ նաև Սոֆիայի մայր յեկեղեցու պաթեցման հանցափորձը: Այդ հանցափորձը Բուլղարիայի կոմկուսակցությունը չեր կազմակերպել, բայց դրա համար կոմկուսակցությանը հալածանքների յենթարկեցին: Փաշտոտական բանդաները յերկու հազար բանվորներ, գյուղացիներ ե ինտելեկտուներ գազանաբար սպանեցին այն պատրվակով, վոր մայր յեկեղեցին պաթեցրել են կոմունիստները: Սոֆիայի մայր յեկեղեցին այսօր թեցնելու այդ պրովոկացիան կազմակերպել եր բուլղարական վոստիկանությունը: Դեռևս 1920 թվին, յերկաթուղայինների գործադուլի ժամանակ, Սոֆիայի վոստիկանության պետ Պրոսկինը ինքն եր կազմակերպել ուժաձիղների հանցափորձը՝ վորպես բուլղարական բանվորներին պրովոկացիայի յենթարկելու միջոց:

ՆԱԽԱԳԱՀ. — (Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Այդ դատավարությանը չի վերաբերում:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Վոստիկանական պաշտոնյա Գեյլերն այստեղ խոսում եր հրկիզումների կոմունիստական պրոպագանդայի մասին ե այլն: Յես նրան հարց տվի, հայտնի չե՞ն արդյոք նրան դեպքեր, յերբ ձեռնարկատերերի կողմից կատարված հրկիզումները հետո վերագրվել են կոմունիստներին: «Փայլկիչեր Բեռլինում»-ի հոկտեմբերի 5-ի համարում գրված ե, վոր շտետի-նյան վոստիկանությունը...

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այդ հոգումը դատավարությանը չի ներկայացված:

(Դիմիտրովը փորձում ե շարունակել):

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Դուք չհամարձակվեք այդ մասին այստեղ խոսել, քանի վոր այդ մասին դատավարության ժամանակ չի հիշատակվել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Մի ամբողջ շարք հրդեհներ...

(Նախագահը նորից ե ընդհատում Դիմիտրովին):

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Այդ հետաքննության առարկա յեղավ, վորովհետև մի ամբողջ շարք հրկիզումներ այստեղ համարում ելին վորպես կոմունիստների հանցանք: Հետո պարզվեց, վոր այդ ձեռնարկատերերն են կատարել «աշխատանք տրամադրելու նպատակով»: Յես ելի մի մոմենտ կհիշեցնեմ՝ իրատաթղթերի կեղծումը: Մեծ քանակությամբ կեղծադրեր կան, վորոնք ոգտագործվել են բանվոր դասակարգի դեմ: Այդպիսի դեպքերը բազմաթիվ են: Յես կհիշեցնեմ թեկուզ, այսպես կոչված, «Զինովյե-վի նամակը»: Նա կեղծված եր. այդ կեղծադիրն անգլիական պահպանողականներն ոգտագործեցին բանվոր դասակարգի դեմ: Յես կհիշեցնեմ այստեղ, Գերմանիայում յերևան յեկած մի շարք կեղծադրեր:

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այդ դատաքննության սահմաններից դուրս ե դալիս:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Այստեղ պնդվում եր, վոր ուսյաստադի հրդեհը պետք ե ղինված սոցալստմության ազդանշան ծառայեր: Այդ փորձում ելին հիմնավորել հետևյալ ձևով.

Գյոթինգն այստեղ, դատաքննում առաց, վոր այն մոմենտին, յերբ Հիտլերն իշխանության գլուխ անցավ, Գերմանիայի կոմկուսակցությունը ստիպված եր հրահրել իր մաստաների տրամադրությունը ե վորեւ բան ձեռնարկել: Նա առաց. «Կոմունիստներն ստիպված ելին վորեւ բան ձեռնարկել—այժմ կամ յերբեք»: Նա առաց, վոր կոմունիստական կուսակցությունն ար-

դեն մի չարք տարիներ նացիոնալ-սոցիալիզմի դեմ պայքարելու
յեր կոչում և վոր Գերմանիայի կոմկուսակցութեան համար՝ նա-
ցիոնալ-սոցիալիզմի խորմից լիշխանութեանը նկերցնելու մոմեն-
տին ուրիշ յեւք չեւ մնացել, քան հանդես դառնալով կամ յեր-
բեք: Գերագույն դատախազը փորձում եր այդ իսկ թեղիսը ձեւ-
կերպել ամէլի ճշտորոշ և ե՛ւ ամէլի «խեղաղի»:

ՆԱՍԱԳԱՀ.—Յեա թույլ չեմ տա, վոր դուք վերափորեք դե-
բաղույն դատախազին:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այն, ինչ վոր Գորիսիցը վորպէս բարձրագույն
մեղադրող պնդեց, այստեղ դարգացնում եր գերագույն դատա-
խազը: Գերագույն դատախազ դէր Վերներն ասաց. «Կոմկուսակ-
ցութեանն այնպիսի դրութեան մեջ եր գտնվում, վոր նա կամ
պետք ե առանց մարտի դիմել, կամ ընդունել մարտը, թեկուզ և
առանց մինչև վերջը հասցրած նախապատրաստման: Այդ միակ
չանսն եր, վորը մնում եր տվյալ պարագաներում կոմկուսակ-
ցութեան համար: Կամ առանց պայքարի հրաժարվել իր նպատա-
կից, կամ զիմել դեպի հուսահատութեան վորոշ ակտ, զիմել
բախտախաղի—այդ դեռ վորոշ պարագաներում կարող լինեն
դրութեանը փրկել: Գործը կարող եր նաեւ ձախողվել, բայց այն
ժամանակ ել դրութեանը ամէլի վատ չեւ լինի, քան յեթե կոմ-
կուսակցութեանն առանց կռիւի նահանջներ»: Առաջադրվող այս
թեղիսը, վոր կոմկուսակցութեանն և վերադրվում, կոմունիստա-
կան թեղիս չե: Այդպիսի յենթադրութեանը ցույց ե տալիս, վոր
Գերմանիայի կոմկուսակցութեան թշնամիները այդ կուսակցու-
թեանը վատ են ճանաչում: Ով ցանկանում ե ճիշտ պայքարել իր
հակառակորդի դեմ, նա պետք ե այդ հակառակորդին լավ ճանա-
չի: Կուսակցութեանն արգելելը, մասսայական կազմակերպու-
թեաններ ցրելը, լեզալութեանը կորցնելը—այդ բոլորն անշուշտ
ծանր հարվածներ են հեղափոխական շարժման համար: Բայց
այդ բոլորովին չի նշանակում, վոր դրանով ամեն ինչ կորած ե:

1933 թ. փետրվարին կոմունիստական կուսակցութեանն ար-
գելման սպառնալիքի տակ եր: Կոմունիստական մամուլն արգել-
ված եր, սպառնում եր կոմունիստական կուսակցութեանն արգել-
լումը: Գերմանական կոմկուսակցութեանն սպասում եր դրան:
Այդ մասին խոսվում եր թուրքիկներում, թերթերում: Գերմանա-
կան կոմկուսակցութեանը շատ լավ գիտեւ, վոր շատ յերկիր-
ներում կոմկուսակցութեաններն արգելված են, բայց, չնայած
դրան, նրանք շարունակում են իրենց աշխատանքն ու պայքարը:

Կոմկուսակցութեաններն արգելված են Լեհաստանում, Բուլղա-
րիայում, Իտալիայում և մի քանի այլ յերկիրներում:

Յեա այդ մասին կարող եմ խոսել բուլղարական կոմկուսակ-
ցութեան փորձի հիման վրա: 1923 թ. ապստամբութեանից հե-
տո բուլղարական կոմկուսակցութեանն արգելվեց, բայց նա աշ-
խատում եր, թեպետեւ այդ բազմաթիւ դոհներ եր խլում նրանից,
նա ամէլի ուժեղացավ, քան մինչև 1923 թիվն եր: Այդ հասկա-
նում ե քննադատորեն մտածող յուրաքանչյուր մարդ:

Գերմանական կոմկուսակցութեանը, նույնիսկ անկեղալ լի-
նելով հանդերձ, համապատասխան սխուսցիայի գոյութեան
դեպքում կարող ե հեղափոխութեան կատարել: Այդ ցույց ե տա-
լիս ուսական կոմկուսակցութեան փորձը: Ռուսական կոմկու-
սակցութեանն անելալ եր, նա յենթադրվում եր արյունոտ հա-
լածանքների, բայց հետո բանիւր դատաւարողը կոմկուսակցու-
թեան գլխաւորութեամբ լիշխանութեանն իր ձեռքը վերցրեց:
Գերմանական կոմկուսակցութեան դեկաւարները չեյին կարող
այնպէս դատել, վոր այժմ ամեն ինչ Վրոյած ե և վոր հարցը
դրված ե՝ կամ—կամ, այն ե՝ կամ ապստամբութեան, կամ կոր-
ծանում: Կոմկուսակցութեան դեկաւարութեանն այդպիսի տըր-
մար միտք չեւ կարող ունենալ: Գերմանական կոմկուսակցու-
թեանը ճշտորոշ կերպով գիտեւ, վոր անելալ աշխատանքը
պետք ե բազմաթիւ դոհներ խլի և անձնագոհութեան ու համար-
ձակութեան և պահանջում, բայց նա գիտեւ նույնպէս, վոր իր
հեղափոխական ուժերն ամրանում են և վոր ինքն ընդունակ
կլինի իրականացնել իր ստաջ կանգնած խնդիրները: Այդ պատ-
ճառով միանգամայն բացառվում ե, վոր իրը թե գերմանական
կոմկուսակցութեանն այդ չըջանում ցանկանում եր բախտախա-
ղի դիմել: Կոմունիստները, բարեբախտաբար, այնքան կարնա-
տեւ չեն, ինչպէս նրանց հակառակորդները, և նրանք իրենց գլու-
խը չեն կորցնում մաւ ամենադժվար կացութեաններին պայմանե-
րում:

Դրան պետք ե ամէլացնել, վոր գերմանական կոմկուսակ-
ցութեանը և ուրիշ կոմկուսակցութեաններ Կոմունիստական Ին-
տերնացիոնալի սեկցիաներն են: Ի՞նչ ե Կոմունիստական Ինտեր-
նացիոնալը: Յեա թույլ եմ տալիս ինձ մեծքերում անել Կոմու-
նիստական Ինտերնացիոնալի կանոնադրութեանից:

Յեա այստեղ հրապարակում եմ կանոնադրութեանն առաջին
պարագրաֆը.

«Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը—Բանվորների միջազգային ընկերությունը հանդիսանում է առանձին յերկիրների կոմունիստական կուսակցությունների միավորում, համաշխարհային միասնական կոմունիստական կուսակցություն: Հանդիսանալով պրոլետարիատի համաշխարհային հեղափոխական շարժման առաջնորդն ու կազմակերպիչը, կոմունիզմի սկզբունքների և նպատակների կրողը՝ կոմունիստական Ինտերնացիոնալը պայքարում է բանվոր դասակարգի մեծամասնությունը և չփափոքացնելու շարժումը լայն խավերը նվաճելու համար, պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրան հաստատելու համար, խորհրդային սոցիալիստական հանրապետությունների համաշխարհային միություն ստեղծելու համար, դասակարգերի լիակատար վաճառում և սոցիալիզմի—կոմունիստական հասարակության այդ առաջին աստիճանի իրականացման համար»:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի համաշխարհային՝ միլիոնավոր անդամներ ունեցող այդ կուսակցություն մեջ Խորհրդային Միության կոմկուսակցությունն ամենաուժեղ կուսակցությունն է: Նա աշխարհի մեծագույն պետություն՝ Խորհրդային Միության կառավարող Կոմկուսակցությունն է: Կոմիտեները—համաշխարհային կոմունիստական կուսակցությունը—քաղաքական սիտուացիան կշռադատում է յուր յերկրներին կոմունիստական կուսակցությունների դեկլարությունների հետ միասին:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը, վերի առաջ անմիջականորեն արտասխանատու յեն բոլոր սեկցիաները, դավադիրների կազմակերպությունն է, այլ համաշխարհային կուսակցություն: Այդպիսի համաշխարհային կուսակցությունը անստամբություն ու հեղափոխության հետ խաղ չի անում: Այդպիսի համաշխարհային կուսակցությունը չի կարող իր միլիոնավոր կողմնակիցներին պաշտոնապես առել մի բան, իսկ միևնույն ժամանակ դադարի կատարել հակառակը: Այդպիսի կուսակցությունը, իմ ամենաբարձր դ—ը Ձախ, կրկնակի հաշվապահություն չգիտի:

Դ—ը. ՁԱԿ.—Լավ, շարունակեցե՛ք ձեր կոմունիստական պրոպագանդան:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այդպիսի կուսակցությունը, յերբ նա դեմում է պրոլետարիատի միլիոնավոր մասսաներին, յերբ նա ընդունում է իր վորոշումները տակտիկայի ու մեթոդաբանության խնդիրների մասին, կատարում է այդ լրջորեն, իր պատասխանատվության լիակատար գիտակցությամբ: Բերում եմ այստեղ ԿԻԳԿ-ի XII պե-

նոմի վորոշումները: Քանի վոր այդ վորոշումներից այստեղ, դատարանում մեջբերում արվեց, յես իրավունք ունեմ հրապարակել դրանք:

Այդ վորոշումների համաձայն, դերմանական կոմկուսակցություն հիմնական խնդիրը հետևյալն էր. «Աշխատավորների միլիոնավոր մասսաները մոբիլիզացիայի յենթարկել նրանց կենսական շահերի պաշտպանություն համար, մոնոպոլիստական կապիտալի կողմից նրանց կողոպտելու դեմ, Ֆաշիզմի դեմ, արտակարգ դեկրետների դեմ, նացիոնալիզմի և ռավինիզմի դեմ և անտեսական ու քաղաքական գործադուլներ ծավալելու միջոցով, պրոլետարիատի ինտերնացիոնալիզմի համար պայքար մղելու միջոցով, ցույցերի միջոցով մասսաներին տանել դեպի ընդհանուր քաղաքական գործադուլը, սոցիալ-դեմոկրատական հիմնական մասսաների նվաճում, պրոֆմիտիզմի հետևյալ աշխատանքի թուլությունների վճարում հաղթահարում: Դիտավոր լողունը, վոր դերմանական կոմունիստական կուսակցությունը պետք է հակադրի Ֆաշիստական դիկտատուրայի («յերրորդ կայսրություն») լողունը, հավասարապես նաև սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության («յերկրորդ հանրապետություն») լողունը, այդ բանվորագյուղացիական հանրապետության լողունը և, այսինքն՝ խորհրդային սոցիալիստական Գերմանիայի, վորն ապահովի նաև Ավստրիայի և դերմանական այլ մարզերի ժողովրդի կամավոր միացման հնարավորությունը»:

Մասնաշխարհային աշխատանք, մասնաշխարհային պայքար, մասնաշխարհային դիմադրություն, միասնական մակատ, վո՛չ մի արկածախնդրություն: Սրանք են կոմունիստական տակտիկայի ալֆան ու ոմեգան (ակիդըն ու վերջը):

Ինձ մոտ գտնվել է Կոմիտեների Գործկոմի կոչը: Յես կարծում եմ, վոր դրանից նույնպես կարելի յե մեջբերում անել: Այդ կոչի մեջ հատկապես կարևոր են յերկու կետեր: Արագե՛ք, դրա մեջ խոսվում է Գերմանիայում կատարվող դեպքերի կապակցությամբ տարբեր յերկրներում տեղի ունեցող ցույցերի մասին: Դրա մեջ խոսվում է՝ նացիոնալ-սոցիալիստական տեռորի դեմ պայքարելու գործում կոմկուսակցություններին առաջ դրված խնդիրների մասին, ինչպես նաև բանվոր դասակարգի կազմակերպությունների և մամուլի պաշտպանության մասին: Այդ կոչի մեջ ի միջի այլոց ասվում է.

«Կոմունիստական և սոցիալ-դեմոկրատական բանվորների

պայքարի միասնական ճակատ կազմելու ճանապարհին ընկած դը-
կափոր արդեւքը յեղել է և մնում է բուրժուազիայի հետ հա-
մագործակցելու քաղաքականութիւնը, վոր վաշտում են սոցիալ-
դեմոկրատական կուսակցութիւնները, վորոնք միջազգային
պրոլետարիատին այժմ դրել են դասակարգային թշնամու հար-
վածների տակ: Բուրժուազիայի հետ համագործակցելու այդ քա-
ղաքականութիւնը, վորը հայտնի յե աշխարհ կոչված «վորքա-
զույն չարիքի» քաղաքականութիւնն անման տակ, իրականում
Գերմանիան հասցրեց Ֆաշիստական ռեակցիայի հաղթանակին:

Կոմունիստական ինտերնացիոնալն ու բոլոր յերկիրներէ կո-
մունիստական կուսակցութիւնները շատ անգամ են հայտարա-
րել յիշեց պատրաստակամութեան մասին՝ սոցիալ-դեմոկրատա-
կան բանախոսներէ հետ միատեղ պայքարելու կապիտալի հարձակ-
ման, քաղաքական ռեակցիայի և պատերազմի վտանգի դեմ:
Կոմունիստական կուսակցութիւնները, հակառակ բանախոսական
մասսաների միասնական ճակատը ախտեմատիկորեն վիժեցնող
սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններէ առաջնորդներէ—
կոմունիստական, սոցիալ-դեմոկրատական և անկուսակցական
բանախոսներէ միատեղ պայքարի կազմակերպիչները յեղան:

Դեռևս անցյալ տարւա հուլիսի 20-ին՝ պրուսական սոցիալ-
դեմոկրատական կառավարութիւնը Փոն-Պապենի կողմից ջախ-
ջախելուց հետո՝ գերմանական կոմկուսակցութիւնը՝ դիմեց
Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեանն ու
Պրոֆմիութիւններէ համագերմանական միախորմանը՝ Ֆաշիզմի
դեմ միատեղ գործադուլ կազմակերպելու առաջարկով: Բայց
Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնն ու
Պրոֆմիութիւններէ համագերմանական միախորմումը, ամբողջ
II Ինտերնացիոնալի հաւանութեամբ՝ միատեղ գործադուլ կազ-
մակերպելու մասին յեղած առաջարկը վորակեցին վորքես պրո-
վոկացիա: Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութիւնը միա-
տեղ գործողութիւններէ մասին արած իր առաջարկութիւնը
վերակրկնեց շիտերի՝ իշխանութեան դուրս անցնելու մոմենտին,
հրաժիրելով սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան Կենտրոնա-
կան Կոմիտէին և Պրոֆմիութիւններէ համագերմանական միա-
խորման վարչութեանը միատեղ հակահարված կազմակերպելու
ընդդեմ Ֆաշիզմի, բայց այս անգամ ևս Գերմանիայի կոմկուսակ-
ցութիւնը մերժում ստացավ: Յե՛վ ամէլին, յերբ անցյալ տարւա
նոյեմբերին՝ Բեռլինի տրանսպորտիկները միահամուռ կերպով

գործադուլ արին աշխատավարձն իջեցնելու դեմ, սոցիալ-դեմո-
կրատիան պայքարի միասնական ճակատը վիժեցրեց: Միջադ-
գային բանախոսական շարժման պրակտիկան լիքն է աշխարհի որի-
նակներով:

Մինչդեռ, սոցիալիստական բանախոսական ինտերնացիոնալի
բյուրոյի ներկա տարւա մետրվարի 19-ի կոչի մեջ հրապարակ-
ված և հայտարարութիւնն այդ ինտերնացիոնալի մեջ մտնող
սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններէ պատրաստակամու-
թեան մասին՝ սահմանելու կոմունիստների հետ միասին միա-
նական ճակատ՝ Ֆաշիստական ռեակցիայի դեմ Գերմանիայում
պայքարելու համար: Այդ հայտարարութիւնը սուր հակասութեան
մեջ է զտնվում սոցիալիստական ինտերնացիոնալի ու սոցիալ-դե-
մոկրատական կուսակցութիւններէ մինչև այժմ կատարած բո-
լոր գործողութիւններէ հետ: Սոցիալիստական ինտերնացիոնա-
լի մինչև այժմ վարած ամբողջ քաղաքականութիւնը և ունեցած
գործունեւութիւնը Կոմիտէներին և կոմունիստական կուսակցու-
թիւններին հիմք են տալիս չհավատալու սոցիալիստական բան-
ախոսական ինտերնացիոնալի բյուրոյի հայտարարութեան անկեղ-
ծութեանը, վորն այդ առաջարկով հանդես է դալիս այն մոմեն-
տին, յերբ մի ամբողջ շարք յերկիրներում, և ամենից առաջ
Գերմանիայում, արդեն ինքը՝ բանախոսական մասսան պայքարի
միասնական ճակատի կազմակերպումն իր ձեռքն է վերցնում:

Այնուամենայնիւ Գերմանիայի բանախոս դասակարգի վրա
հարձակող Ֆաշիզմի հանդեպ, Ֆաշիզմի, վորն արձակում է
համաշխարհային ռեակցիայի բոլոր ուժերը, Կոմունիստական
Ինտերնացիոնալի Գործկոմը կոչ է անում բոլոր կոմունիստական
կուսակցութիւններին դարձյալ մի վորձ անել միասնական ճա-
կատ տեղծելու սոցիալ-դեմոկրատական բանախոսական մասսա-
ների հետ՝ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններէ միջո-
ցով: Կոմիտէներին Գործկոմն այդ վորձն անում է այն հաստատ
համոզմունքով, վոր բանախոս դասակարգի միասնական ճակատը
բուրժուազիայի դեմ՝ հետ կմղեր կապիտալի ու Ֆաշիզմի հար-
ձակումը և չափազանց կարագացներ սոմեն մի կապիտալիստական
չահագործման անխուսափելի վախճանը:

Առանձին յերկիրներէ պայմանների յուրահատկութեան և
այդ յերկիրներից յուրաքանչյուրի մեջ բանախոս դասակարգի առաջ
կանգնած պայքարի կոնկրետ խնդիրների տարբերութեան պատ-
ճառով, կոմկուսակցութիւններէ և սոցիալ-դեմոկրատական

կուսակցութեաններէ միջև բուրժուազիայի դեմ վորոշակի դոր-
ծողութեաններ կատարելու համար կնքվելիք համաձայնու-
թեանները կարող են ամենից ավելի հաջողութեամբ իրագործ-
վել առանձին յերկիրներէ շրջաններում: Դրա համար եւ Կոմին-
տերնի Գործկոմը հանձնարարում է կոմկուսակցութեաններին
հանդես դալ՝ առաջարկութեաններ անելու սոցիալիստական ին-
տելիացիոնալի մեջ մտնող սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցու-
թեաններէ համապատասխան վերադարձական կոմիտեներին՝ Փա-
շիզմի դեմ եւ կապիտալի հարձակման դեմ միատեղ գործողու-
թեաններ կատարելու մասին: Այդպիսի բանակցութեաններէ
հիմքում պետք է դրված լինեն կապիտալի եւ Փաշիզմի հարձակ-
ման դեմ միատեղ պայքարելու տարրական պայմանները: Առանց
բուրժուազիայի դեմ մղվող գործողութեաններ կոնկրետ ծրա-
դրի՝ յուրաքանչյուր համաձայնութեան կուսակցութեաններէ
միջև՝ ուղղված կլինեն բանվոր դասակարգի շահերի դեմ...

Ամբողջ միջազգային բանվոր դասակարգի առջև Կոմունիս-
տական ինտերնացիոնալի Գործկոմն անում է այդ առաջարկները
եւ կոչ է անում բոլոր Կոմունիստական կուսակցութեաններին
եւ առաջին հերթին Գերմանիայի Կոմունիստական կուսակցու-
թեանը, չսպասելով միատեղ պայքարելու վերաբերյալ սոցիալ-
դեմոկրատիայի հետ բանակցութեաններ վարելու եւ համաձայ-
նութեաններ կնքելու գործի արդշունքներին, անհապաղ ձեռնա-
մուխ լինել պայքարի ընդհանուր կոմիտեներէ կազմակերպմանը՝
ինչպէս սոցիալ-դեմոկրատական բանվորներէ հետ, նոյնպէս եւ
բոլոր այլ ուղղութեաններ բանվորներէ հետ:

Կոմունիստներն իրենց յերկարամյա պայքարով արացուցել
են, վոր իրենք բուրժուազիայի դեմ ուղղված դասակարգային
գործողութեաններում վոչ թե խոսքով, այլ գործով յեղել են
եւ միշտ կլինեն միասնական ճակատի համար մղվող պայքարի
առաջին շարքերում:

Կոմունիստական ինտերնացիոնալի Գործկոմը հաստատ հա-
մոքված է, վոր անկախ այն բանից, թե սոցիալ-դեմոկրատիայի
առաջնորդներն ինչպէս կլինարեւոյն միասնական ճակատի կազ-
մակերպմանը, սոցիալ-դեմոկրատական ու անկուսակցական բան-
վորները կհաղթահարեն բոլոր արդեւքներն ու կոմունիստներէ
հետ միասին կիրականացնեն միացյալ ճակատը վոչ թե խոսքով,
այլ գործով:

Հասկապես այժմ, յերբ գերմանական Փաշիզմը Գերմանիայի

բանվորական շարժումը ջախջախելու նպատակով չլուծած պրովո-
կացիա յե կազմակերպել (ուսիստագի հրկիզումը, կեղծ փա-
տաթուղթ ապստամբութեան մասին եւ այլն), յուրաքանչյուր
բանվոր պետք է հասկանա իր դասակարգային պարտքը՝ կապի-
տալի ու Փաշիստական ռեսկիզիայի հարձակման դեմ մղվող պայ-
քարում»:

Այդ կոչի մեջ իշխանութեան համար անմիջական կոչի մղե-
լու վերաբերյալ վոչինչ չի սալում: Վոչ Գերմանիայի Կոմկու-
սակցութեանը, վոչ Կոմունիստական ինտերնացիոնալն այդ խոն-
դիրը չեն դրել: Բայց յես կարող եմ ասել, վոր Կոմունիստա-
կան ինտերնացիոնալի կոչը նախատեսում է զինված ապստամ-
բութեան:

Դատարանն ալտեղից յեզրակացրեց, թե քանի վոր կոմու-
նիստական կուսակցութեանը իրեն նպատակ է դնում զինված
ապստամբութեանը, նշանակում է, այդ ապստամբութեանն ան-
միջապէս պատրաստում եր եւ պետք է վոր բռնկվեր: Սակայն՝
այդ անտրամաբանական է, սխալ է, յեթե չափեր ավելին: Այո,
իհարկէ, պայքարել պրոլետարիատի դիկտատուրայի համար—
այդ՝ ամբողջ աշխարհի Կոմունիստական կուսակցութեաններէ
խնդիրն է: Այդ մեր ակդրուքն է, այդ մեր նպատակն է: Բայց
այդ վորոշակի ծրագիր է, վորի իրականացման համար հարկա-
վոր են վոչ միայն բանվոր դասակարգի, այլ նաեւ աշխատավոր-
ներէ մյուս խավերի ուժերը:

Վոր գերմանական կոմկուսակցութեանը պրոլետարական
հեղափոխութեան կողմնակից է յեղել, բոլորին հայտնի յե այդ:
Բայց այս դատավարութեան մճումն յենթակա հարցն այդ չն:
Հարցն այն է, թե փետրվարի 27-ին՝ ուսիստագը հրկիզելու
կապակցութեամբ արդյոք խեղապէս նշանակված է յեղել ապս-
տամբութեան՝ իշխանութեանը դրամելու համար:

Ի՞նչ ավեց դատական քննութեանը, պարոնայք դատավոր-
ներ: Այն լեզենդան, վոր իր թե ուսիստագի հրկիզումը կոմու-
նիստների ձեռքի գործն է, միանգամայն խորտակվեց: Յես
չպետք է ալտեղ մեջբերեմ վկաների ցուցմունքները, ինչպէս
այդ մյուս պաշտպաններն արին: Բայց այդ հարցը միանգա-
մայն պարզ կարող է համարվել նորմալ դատողութեան ունե-
ցող յուրաքանչյուր մարդու համար: Ուսիստագի հրկիզումը
վոչ մի կապ չունի կոմկուսակցութեան գործունեյութեան հետ՝
վոչ միայն ապստամբութեան, այլե ցույցի, գործադուլի կամ

Նման այլ յեւլեթի հետ: Այդ լիովին ապացուցված է դատական քննութեամբ: Ռայխստագի հրդեհումը—յես չեմ խոսում վոճրա- գործինքի ու հոգեհիմքներին պնդումներին մասին—վոչ վոքի կողմից չի ընդունուի վորպես ապստամբութեան ազդանշան: Ռայխստագի հրդեհման կապակցութեամբ՝ վոչ վոք չի նկատել ապստամբութեան վորեկից գործողութեաններ, ակտեր, փոր- ձեր: Այդ մասին այն ժամանակ վոչ վոք վոչինչ չի լսել: Այդ ուղղութեամբ յեղած բոլոր հերյուրանքներն անհամեմատ ավելի ուշ ժամանակաշրջանի յեն պատկանում: Բանվորներն այդ ժա- մանակ դանվում էյին ֆաշիզմի հարձակման դեմ պաշտպանվելու վիճակում: Գերմանիայի կոմկուսակցութեանը ձգտում էր կազ- մակերպել մասսաների դիմադրութեանն ու պաշտպանութեանը: Բայց ապացուցված է, վոր ռայխստագի հրդեհումը Գերմանիայի բանվոր դասակարգի և նրա ավանգարդի՝ կոմունիստական կու- սակցութեան դեմ լայնորեն մտածված վոչնչացնող արշավանք կա- տարելու պատրվակը, նախերգանքն էր: Անհերքելիորեն ապա- ցուցված է, վոր կառավարութեան պատասխանատու ներկայա- ցուցիչները վետրվարի 27—28—ին չեն ել մտածել այն մասին, վոր կոմունիստական ապստամբութեան է սպասվում:

Այդ առթիւ այստեղ հրապարակւած վկաներին յես շատ հարցեր տուի: Յես ամենից առաջ հարցրի Գելլերին, Նշանավոր Կար- վանէյին (քաղիքում ծիծաղ), Ֆրեյին, կոմս Գելլերֆին, վոս- տիկանական պաշտոնյաներին: Չնայած տարբեր վարեանտներին, նրանք բոլորը պատասխանում էյին, թե վոչինչ չեն լսել այն մասին, վոր կոմունիստական ապստամբութեան է սպասվում: Այդ նշանակում է, վոր կառավարող շրջանների կողմից բացար- ձակապես վոչ մի միջոց չի յեղել նախաձեռնված:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Սակայն այդ հարցի վերաբերյալ դատարանին ներկայացվել է հաղորդում վոստիկանութեան արեւմտյան բաժնի պետից:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Վոստիկանութեան արեւմտյան բաժնի պետն իր հաղորդման մեջ պատմում է, վոր Գյորլինգն իր մօտ է կան- չել նրան և կոմկուսակցութեան դեմ կոմկուս մասին, այսինքն՝ կոմունիստական ժողովների, գործադուլների, ցույցերի, ընտրա- կան կամպանիայի և այլնի դեմ կոմկուս մասին իրեն բանավոր ցուցումներ է տվել: Բայց նույնիսկ այդ հաղորդումը չի ասում, վոր նախաձեռնված են յեղել միջոցներ անմիջականու- րեն սպառնող կոմունիստական ապստամբութեան դեմ:

Յերեկ այստեղ այդ մասին խոսեց նաև փաստարան Չեյֆեր- տը: Նա յեղրակացրեց, վոր կառավարվող շրջաններում այդ մո- մենտին վոչ վոք ապստամբութեան չեք սպասում: Չեյֆերտը վկայակոչեց Գերբելին, ցույց տալով, վոր վերջինս սկզբում չի հավատացել ռայխստագի հրդեհման վերաբերյալ տեղեկութեա- նը: Իսկապես արդոք այդ այդպես է յեղել թե վոչ—այս ուրիշ հարց է:

Այդ տեսակետից ապացույց է հանդիսանում նույնպես դեր- մանական կառավարութեան 1933 թ. վետրվարի 28—ի արտա- կարգ դեկրետը: Վերջինս հրատարակվեց հրդեհից հենց անմիջա- պես հետո: Կարդացեք այդ դեկրետը: Այնտեղ ի՞նչ է գրված: Այնտեղ նշված է, վոր սահմանադրութեան այս—ինչ և այն—ինչ հոդվածները, այն է՝ կազմակերպութեանների ազատութեան, մամուլի ազատութեան, անձի անձեռնմխելիութեան, բնակարանի անձեռնմխելիութեան մասին և այլն հոդվածները վերացվում են: Այդ է արտակարգ դեկրետի, նրա յերկրորդ պարագրաֆի եյությունը, այսինքն՝ արշավանք բանվոր դասակարգի դեմ...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Վոչ թե բանվորները դեմ, այլ կոմունիստները դեմ...

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես պետք է ասեմ, վոր այդ արտակարգ դեկրետի հիման վրա ձեռքարկվում էյին վոչ միայն կոմու- նիստները, այլ նաև սոցիալ—դեմոկրատական և քրիստոնեական բանվորները և ցրված էյին հայտարարվում նրանց կազմակեր- պութեանները: Յես կցանկանայի ընդդէմ, վոր այդ արտակարգ դեկրետն ուղղված էր վոչ միայն Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեան դեմ,—թեև, իհարկե, ամենից առաջ նրա դեմ,—այլ նաև այլ ուղղիցին կուսակցութեաններին ու խմբերին դեմ: Այդ ուրեքն անհրաժեշտ էր արտա- կարգ դրութեան մտցնելու համար, և նա անմիջականորեն, որ- դանապես կարված է ռայխստագի հրդեհման հետ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յեթե դուք կհարձակվեք դերմանական կառա- վարութեան վրա, յես ձեզ խոսքից կդրկեմ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այս դատավարութեան ժամանակ մի հարց բոլորովին չպարզվեց:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք պետք է խոսեք, դիմելով դատավորնե- րին և վոչ թե դահլիճին, այլապես ձեր ճառը կարող է դիտվել վորպես պրոպագանդա:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Մի հարց չպարզված թողին թե դատախա-

Պուլթյունը և թե դատապաշտպանները: Յես չեմ դարձանում, լիք նրանք այդ անհրաժեշտ չհամարեցին: Նրանք այդ հարցից շատ են վախենում: Այդ այն հարցն է, թե ինչպես եր քաղաքական կացութիւնը Գերմանիայում 1933 թվի վերաբերմամբ: Յես այստեղ պետք է այդ հարցի վրա կանգ առնեմ: Փետրվարի վերջերին քաղաքական կացութիւնն այնպես եր, վրա աղգային Ֆրոնտի լազերի ներսում պայքար եր գնում...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք այն բնագավառն եր մտնում, վրա մասին խոսելը յես ձեզ արդեն բազմիցս արգելել եմ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ուզում եմ դատարանին արած իմ առաջարկը հիշեցնել մի շարք վկաների՝ Շլայխերին, Բրյունիդին, Պապենին, Գուդենբերգին, «Պողոտայի սաղավարտի» յերկրորդ նախագահ Դյուստերբերգին և ուրիշներին կանչելու մասին...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Բայց դատարանն այդ վկաների հրավերումը մերժել է: Այդ պատճառով դուք դրա վրա չպետք է կանգ առնեք:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես այդ դիտեմ և գիտեմ՝ ինչո՞ւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Ինձ հաճելի չէ անդադար ընդհատել ձեզ ձեր վերջին խոսքի ժամանակ, բայց դուք պետք է հետևեք իմ կարգադրութիւններին:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այդ աղգային լազերում յեղած ներքին պայքարն առաջանում եր Գերմանիայի տնտեսական շրջանների անդրկուլտայն պայքարի կապակցութեամբ: Պայքարը գնում եր նացիոնալ-սոցիալիստական շարժումը շատ տարիներ շարունակ Ֆրոնտապողոց Տիսսենի և Կրուպի (ուղմական ինդուստրիայի) շրջանների, և նրանց մրցակիցների միջև, մրցակիցներ, վրոնք պետք է հետ մղվելին յերկրորդական պլանի վրա:

Տիսսենը և Կրուպը ցանկանում եյին յերկրում հաստատել իրենց պրակտիկ դեկալարութեան յենթակա մենիշխանութեան և բացարձակ տիրապետութեան սկզբունքը, բանվոր դասակարգի կենսական պայմանների մակարդակը մոնոպոստպես իջեցնելու սկզբունքը, իսկ դրա համար պետք եր ձգմել հեղափոխական պրոպագանդան: Կոմունիստական կոնսոցիցութիւնն այդ շրջանում ձգտում եր միասնական ճակատ ստեղծել, վրպեսզի ուժերը միասնորէ պաշտպանելու համար՝ նացիոնալ-սոցիալիստների կողմից բանվորական շարժումը վոչնչացնելու փորձերի դեմ: Սոցիալ-դեմոկրատական բանվորների մի մասն զգում եր բանվոր դասակարգի միասնական ճակատի անհրաժեշտութիւնը: Նրանք

այդ հասկանում եյին: Հազար-հազարավոր սոցիալ-դեմոկրատական բանվորներ անցան Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեան շարքերը: Բայց փետրվարին և մարտին միասնական ճակատ ստեղծելու խնդիրը բոլորովին ել ապաստամբութիւն և նրա նախապատրաստումը չեր նշանակում, այլ նա նշանակում եր բանվոր դասակարգի սոսի մոբիլիզացիա կապիտալիստների կողոպտիչ արշավանքի դեմ և նացիոնալ սոցիալիստների բռնութեան դեմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Դուք միշտ շեշտում եյիք, վրա հետաքրքրվում եք միայն Բուլղարիայում յեղած քաղաքական դրութեամբ, բայց ձեր այժմյան արտահայտութիւններն ապացուցում են, վրա դուք Գերմանիայի քաղաքական հարցերի նկատմամբ շատ խոշոր հետաքրքրութիւն եք հանդես բերել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պարոն նախագահ, դուք ինձ կշտամբանք եք ուղղում: Այդ առթիւ յես կարող եմ ձեզ առարկել հետևյալով. յես իրեւ բուլղարացի հեղափոխական, հետաքրքրվում եմ բոլոր յերկիրների հեղափոխական շարժումով. յես, որինակ, հետաքրքրվում եմ հարավ-ամերիկյան քաղաքական հարցերով և ծանոթ եմ նրանց թերեւս վոչ ավելի վատ, քան դեմոնականին, թեպետե յես վոչ մի անգամ Ամերիկայում չեմ յեղել: Այնուամենայնիւ, այդ չի նշանակում, վրա յեթե հարավային Ամերիկայում վրեւ պառլամենտի չենք վառլի, ապա այդ իմ հանցանքն է:

Այստեղ, դատական քննութեան ժամանակ, պրոցեսի ընթացքում, յես շատ բան սովորեցի և շնորհիւ իմ քաղաքական հոտառութեան ըմբռնեցի շատ մանրամասնութիւններ: Այդ ժամանակաշրջանի քաղաքական կացութեան մեջ կային յերկու հիմնական մոմենտ. առաջին—նացիոնալ-սոցիալիստների ձգտումը դեպի մենիշխանութեան, յերկրորդ—հակակշիռ դրան՝ կոնկուսոցիցութեան դործունեյութիւնը, վրը նպատակ եր դնում ստեղծել բանվորների միասնական ճակատ: Իմ կարծիքով, այդ հայտաբերվեց նաեւ պրոցեսի ընթացքում, դատական քննութեան ժամանակ:

Նացիոնալ-սոցիալիստներին հարկավոր եր դիվերսիոն մանյովր, աղգային լազերի ներսում յեղած դժվարութիւններից ուշադրութիւնը հեռացնելու և բանվորների միասնական ճակատը վիժեցնելու համար: «Աղգային կառավարութիւնը» աղղեցիկ

դեր—Լյուբլին կոմունիստ է, հետո նա ասաց, վոր յեթե նա
նույնիսկ կոմունիստ չէ, ապա նա իր գործն արել է կոմկու-
սակցութեան ոգովն և կարված լինելով նրա հետ: Այդ սխալ
պնդում է:

Ո՞վ է Վանդեր-Լյուբլին: Կոմունիստ է: Ամենևին վոչ:
Անարխիստ է: Վո՞չ: Նա ապաղասակարգայնացած բանվոր է,
նա բռնուտ անող լյուսպեն-պրոլետար է, մի արարած, վորին ի
չարն են ոգտագործել, վորին ոգտագործել են բանվոր դասակար-
գի դեմ: Վո՞չ, նա կոմունիստ չէ: Նա անարխիստ չէ: Աշխարհում
վոչ մի կոմունիստ, վոչ մի անարխիստ դատարանում իրեն այն-
պես չի պահի, ինչպես պահում է իրեն Վանդեր-Լյուբլին: Իս-
կական անարխիստներն անիմաստ գործեր են կատարում, բայց
դատարանում նրանք պատասխան են տալիս և բացատրում են ի-
րենց նպատակները: Յեթե վորեւ կոմունիստ վորեւ նման գործ
կատարեր, նա դատարանում չեր լռի, յերբ մեղադրյալներին նըս-
տարանի վրա անմեղներ են նստած: Վոչ, Վանդեր-Լյուբլին կո-
մունիստ չէ, անարխիստ չէ. նա գործիք է, վորին ի չարն են
գործադրել Փաշիզմը:

Այս մարդու հետ, այս գործիքի հետ, վորին ի չարն են
գործադրել, վորին ոգտագործել են ի վնաս կոմունիզմի,—նրա
հետ վոչ մի ընդհանուր բան չեն կարող ունենալ վո՞չ ուսյիստա-
գի վոմֆրակցիայի նախագահը, վո՞չ բուլղարական կոմունիստ-
ները:

Յես պետք է այտեղ հիշեցնեմ, վոր փետրվարի 28-ի առա-
վոտյան Գյորլնադը հաղորդում հրապարակեց հրդեհի մասին:
Այդ հաղորդման մեջ մատնանշած է, վոր Տորդլենն ու Կենենը
ռախսատագի շենքից փախել են յերեկոյան ժամի 10-ին: Այդ
բանը տարածեցին ամբողջ յերկրում: Հաղորդման մեջ խոսվում
էր, վոր հրկիզումը կոմունիստներն են կատարել: Միևնույն ժա-
մանակ, նրանք Վանդեր-Լյուբլինի հետքերով Գենիգսդորֆ
չգնացին: Այն մարդը, վորը Վանդեր-Լյուբլինի հետ գիշերել
էր վոստիկանական գիշերօթեանում՝ Գենիգսդորֆում, չի դառն-
վել...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(ընդհատում է Դիմիտրովին) Դուք ձեր ճառը
յե՞րբ եք մտադիր վերջացնել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ուզում եմ խոսել ևս կես ժամ: Յես
պետք է իմ կարծիքն ասեմ այս հարցի մասին...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Հո չի կարելի անվերջ խոսել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Դատավարութեան յերեք ամիսների ընթաց-
քում դուք, պարոն նախագահ, անթիվ-անհամար անդամ հար-
կադեր եք ինձ լռել, խոստանալով, վոր դատավարութեան վեր-
ջում յես կարող կլինեմ մանրամասն խոսել իմ պաշտպանութեան
համար: Յեմ ահա այդ վերջը յեկամ, բայց, հակառակ ձեր խոս-
տումին, դուք նորից սահմանափակում եք իմ խոսելու իրավուն-
քը: Գենիգսդորֆի հարցը արտակարգ կերպով կարևոր է: Վան-
դեր-Լյուբլինի հետ գիշերող Վաչչինսկին չի գտնված: Իմ առա-
ջարկութեամբ՝ վորոնեք նրան, աննպատակ համարվեց: Այն պըն-
դումը, վոր իբր թե Լյուբլին Գենիգսդորֆում յեղել է կոմու-
նիստների հետ միասին, սուտ է, վորը թխել է նացիոնալ-սո-
ցիալիստական վիկան՝ վարսավիր Գրաֆին: Յեթե Վանդեր-
Լյուբլին Գենիգսդորֆում կոմունիստների հետ յեղած լիներ,
այդ բանը վաղուց հետախուզված կլիներ: Պարոն նախագահ, վոչ
վոք չհետաքրքրվեց Վաչչինսկուն վորոնեղու հարցով:

Բաղաքացիական հաղուստով այն անձնավորութունը, վորը
Բրանդենբուրգյան վոստիկանական քաղաքամասն է ներկայացել
առաջին անգամ հայտնելով ռախսատագի հրդեհի մասին, չի
գտնվել, մինչև որս մնացել է չպարզված: Հետաքննութունը
տարված է կեղծ ուղղութեամբ: Նացիոնալ-սոցիալիստական
պատգամավոր դ-ր Ալբրեխտը, վորը ռախսատագից հեռացել է
անմիջապես հրդեհից հետո, չի հարցաքննվել: Հրկիզողներին վո-
րոնեք են վոչ թե այնտեղ, վորտեղ նրանք յեղել են, այլ այնտեղ,
վորտեղ նրանք չեն յեղել: Նրանց վնասում է յին կոմկուսակցու-
թեան չարքերում, և այդ սխալ էր: Այդ բանը իսկական հրկիզող-
ների անհետանալու հնարավորութուն տվեց: Վճռեցին,—քանի
վոր չբռնեցին և չհամարձակվեցին բռնել հրկիզման իսկական մե-
ղավորներին, ապա հարկավոր է ուրիշներին բռնել, այսպես ա-
սած, ռախսատագի «երկաց հրկիզողներին»...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յես այդ արգելում եմ ձեզ, յես ձեզ տալիս եմ
ելի 10 րոպե:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես իրավունք ունեմ դատավճռի առթիվ ա-
ռաջարկութուններ մտցնել և պատճառաբանել այդ առաջար-
կությունները: Գերագույն դատախաղն իր ճառում կոմունիստ-
ների բոլոր ցուցմունքները դիտում էր իբրև վատահոլութեան
վոչ արժանի ցուցմունքներ: Յես այդպիսի դիրք չեմ գրավում:
Որինակ, յես չեմ կարող պնդել, վոր բոլոր նացիոնալ-սոցիալ-
իստական վիկաները ստախոսներ են: Յես կարծում եմ, վոր մի-

լիոնավոր նացիոնալ-սոցիալիստները մեջ կան նաև ազնիվ մար-
դիկ :

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յես ձեզ արգելում եմ նման չարամիտ հար-
ձակումներ գործելը...

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Բայց մի՞թե ուշադրալ չէ, վոր մեղադրու-
թյան բոլոր գլխավոր վիճաները նացիոնալ-սոցիալիստական պատ-
գամավորներ, ժողովապետներ և նացիոնալ-սոցիալիզմի կողմնա-
կիցներ են: Չե՞ վոր նացիոնալ-սոցիալիստական պատգամավոր
Կարմանեն ասաց, վոր Տորգլերին Վանդեր-Լյուբբեյի հետ միա-
սին տեսել ե ուսյիստադի շենքում: Նացիոնալ-սոցիալիստական
պատգամավոր Ֆրեյը հայտնեց, վոր նա Պոպովին տեսել ե
ուսյիստադի շենքում Տորգլերի հետ միասին: Նացիոնալ-սոցիա-
լիստական մատուցող Գեյմերը ցուցմունք տվեց, վոր նա Վան-
դեր-Լյուբբեյին տեսել Դիմիտրովի հետ միասին: Նացիոնալ-սո-
ցիալիստական ժողովապետ Վեբերգտեդտը տեսել ե Տանեվին
Լյուբբեյի հետ միասին: Այս ի՞նչ ե—պատահականությո՞ւն:
Իբրև վկա հանդես յեկած դ-ր Դրեշերը, նույն ինքը «Փյոլկի-
շեր Բեռլիններ»-ի աշխատակից Յիմմերմանը...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Այդ չի ապա-
ցուցված:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պետք է, վոր Դիմիտրովը Սոփիայի մայր
յեկեղեցին պայթեցնելու գործի կազմակերպիչն ե, վորը հերք-
վեց, և իբր թե ինձ տեսել ե ուսյիստադում Տորգլերի հետ: Յես
հարյուր տոկոսային ճշտությամբ հայտարարում եմ, վոր Դրե-
շերն ու Յիմմերմանը—միևնույն անձնավորությունն են...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յես այդ ժխտում եմ, այդ ապացուցված չէ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Վատիկանական պաշտոնյա Գեյլերն խոսեղ
կոմունիստական բանաստեղծության քաղվածքներ բերեց 1925
թվին հրատարակված գրքից, ապացուցելու համար, վոր 1933
թվին ուսյիստադը հրկիզեցին կոմունիստները:

Յես նույնպես ինձ թույլ եմ տալիս քաղվածք բերել Գերմա-
նիայի մեծագույն պոետի՝ Գյոթեյի բանաստեղծությունից.

Հարմար ժամանակին պատրաստիր միտքը.

նժարներին բախտի մեծ կշեռքի

հաղվազեալ հանգիստ ե տրված.

դու կամ պետք ե բարձրանաս,

կամ իջնես ու ցածրանաս.

իշխիր—կամ հնազանդվիր,

խնդություն կամ վիշտ ճանաչիր,

ծանր մուրճի պես վեր բարձրացիր,

կամ զնդանի պես կանգնիր:

Այո՛. ով չի ուզում զնդան լինել, նա պետք ե մուրմ լինի:

Գերմանիայի բանվոր դատակարգն ամբողջովին վերցրած այս
ճշմարտությունը չհասկացավ մոչ 1918 թվին, մոչ 1923 թվին,
մոչ 1932 թվին հունիսի 20-ին, մոչ 1933 թվին հունվարին: Դրա-
նում մեղավոր են սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդները՝ Վեյ-
սերը, Ջեյլերինգները, Բրաունները, Լեյպարտները, Գրոսմաններ-
ը: Այժմ, իհարկե, գերմանական բանվորներն այս բանը կկա-
րողանան հասկանալ:

Այստեղ չափ խոսվեց գերմանական իրավունքի և որինակա-
նության մասին, և յես ուզում եմ այդ առթիվ իմ կարծիքն
արտահայտել: Դատարանի վճռի վրա, անտարակույս, մշտա-
պես անդադադում եմ ընթացիկ մոմենտի քաղաքական կոմբի-
նացիաներն ու տիրապետող քաղաքական տենդենցները:

Արդարադատության միևնույն կերպը—դատարանի համար
կոմպետենտ վկա յե: Յես ցիտատ եմ բերում նրա ասածներից.

«Փորձալ—լիբերալիստական իրավունքի կանխակալ համո-
զումն այն ե, վոր արդարադատության կուռքը պետք ե լինի
որյեկտիվությունը: Այժմ մենք հասել ենք մինչև իսկ ժողո-
վրդի և արդարադատության միջև յեղած ռտարացման աղբյու-
րին, և այդ ռտարացման մեջ վերջին հաշիվով միշտ մեղավոր ե
արդարադատությունը: Ի՞նչ բան ե որյեկտիվությունն այն մո-
մենտին, յերբ ժողովուրդը պայքարում ե դոկտրինայի համար:
Դիտե՞ արդյոք որյեկտիվություն պատերազմող զինվորը, դիտե՞
արդյոք որյեկտիվություն պատերազմող բանակը: Չինվորն ու
բանակը մի բան միայն դիտեն, դիտեն միայն մի նկատառում,
ընդունում են միայն մի հարց՝ թե ինչպես փրկել ազատու-
թյունն ու պատիվը, ինչպես փրկել ազգը:

Այսպիսով ինքնին հասկանալի յե, վոր կյանքի ու մահվան
պայքար մղող ժողովրդի արդարադատությունը չի կարող գլուխ
խոնարհել մեռած որյեկտիվության առաջ: Դատարանի, դատա-
խազության և փաստաբանության միջոցառումները պետք ե թե-
լադրվեն բացառապես մի կշռադատությամբ՝ թե ի՞նչ ե կարևոր
ազգի կյանքի համար, ի՞նչը կփրկի ժողովրդին:

Վոչ թե անվտանգար որյեկտիվություն, վոր նշանակում ե
անշարժություն և դրանով իսկ վտակրացում, ժողովրդի հանդեպ
նստարացում,—մո՛չ, կեղեկտիվի ամբողջովին վերցրած և առան-

ձին անձնավորության բոլոր գործողությունները, բոլոր մեջ-
ցառումները պետք է յենթարկվեն ժողովրդի, ազգի կենսական
կարիքներին»:

Հետևապես, իրավունքը հարաբերական հասկացողություն
է...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այդ թեմային չի վերաբերում: Դուք պետք է
ձեր առաջարկություններն անեք:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Գերագույն դատախազն առաջարկեց բնույթ-
առաջ մեղադրյալներին արդարացնել նրանց մեղադրելու ապա-
ցույցների բացակայության պատճառով:

Գերագույն դատախազն առաջարկեց բուլղարացի մեղա-
դրյալներին արդարացնել հանցանքանքների բացակայության պատ-
ճառով: Բայց այդ ինձ յերբեք չի կարող բավարարել: Հարցն
ամենևին էլ այդքան հստակ չէ: Այդ բանը չի վերացնի կաս-
կածները: Վո՛չ, դատավարության ժամանակ ապացուցված է,
վոր մենք վոչինչ ընդհանուր բան չունենք ուսյիստադի հրկիզման
հետ, ուստի վորևէ կատկածանքի տեղ չկա: Մենք, բուլղարա-
ցիներս, ինչպես և Տորգերը, պետք է արդարանանք վոչ թե
հանցանքանքների բացակայության պատճառով, այլ այն պատճա-
ռով, վոր մենք իբրև կոմունիստներ վոչ մի ընդհանուր բան չու-
նենք և չենք կարող ունենալ այդ հակակամունքատական ակտի
հետ:

Յեա առաջարկում եմ կայացնել հետևյալ վճիռը.

1. Գերագույն դատարանը պետք է ընդունի մեր անմեղու-
թյունն այս գործում, իսկ մեղադրանքը՝ սխալ. այս վերաբերում
է մեզ՝ ինձ, Տորգերին, Պոպովին և Տանեվին:

2. Վանդեր-Լյուբեքի դիտել վորպես գործիք, վորն ող-
տագործվել է ի վնաս բանվոր դասակարգի:

3. Մեր դեմ անհիմն մեղադրանք հարուցող մեղավորներին
յենթարկել պատասխանատվության:

4. Այդ մեղավորների հաշվին հատուցել մեր կորցրած ժա-
մանակի վնասները, վնասված առողջությունը և կրած տանջանք-
ները:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Ձեր այդ, այսպես կոչված, առաջարկություն-
ները դատավճիռը քննելիս դատարանը նկատի կունենա:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Կա ժամանակ, յերբ այդպիսի առաջարկու-
թյունները տոկոսներով կկատարվեն: Ինչ վերաբերում է ուսյիս-
տադը հրկիզելու հարցը լիակատար կերպով պարզելուն և

խակական հրկիզողներին հայտնաբերելուն, ապա այդ բանը,
իհարկե, կանի դալիք պրոլետարական ղեկառնության համաժո-
ղովրդական դատարանը:

XVII դարում ղեկական ֆիզիկայի հիմնադիր Գալիլեյո Գա-
լիլեյը կանգնեց ինկվիզիցիայի խիստ դատարանի առաջ, վորը
նրան իբրև հերետիկոսի պետք է մահվան դատապարտեր: Նա
խորը համոզմունքով և վճռականությամբ բացականչեց. «Բայց
այնուամենայնիվ յերկիրը պտտվում է»: Յեվ այդ ղեկական
դրույթը հետագայում դարձավ ամբողջ մարդկության սեփակա-
նությունը:

(Նախագահը խստորեն ընդհատում է Դիմիտրովին, վաճի
յե կանգնում, հավաքում է քրքերը և պատրաստվում է գնալ):

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—(Շարունակում է) Մենք, կոմունիստներս,
այժմ կարող ենք վոչ պակաս վնասակառքյամբ, քան ծեր Գալի-
լեյը, ասել.

«Յեվ այնուամենայնիվ նա պտտվում է»: Պատմության անի-
վը պտտվում է, առաջ է շարժվում դեպի խորհրդային Յեվրո-
պայի կողմը, դեպի խորհրդային հանրապետությունների համաշ-
խարհային միության կողմը:

Յեվ այդ անիվը, վոր առաջ է մղում պրոլետարիատը՝ Կո-
մունիստական ինտերնացիոնալի ղեկավարությամբ, չի հաջողվի
կանգնեցնել՝ վոչ բնաջնջող միջոցառումներով, վոչ տաժանակիր
աշխատանքի դատապարտող դատավճիռներով, վոչ մահապատիժ-
ներով: Այդ անիվը պտտվում է և կպտտվի մինչև կոմունիզմի
վերջնական հաղթանակը:

(Վոստիկանները բռնում են Դիմիտրովին և նրան ուժով նըս-
տեցնում են մեղադրյալների նստարանի վրա: Նախագահն ու դա-
տարանը հեռանում են խորհրդակցելու այն հարցի մասին, քե
կարող է արդյոք Դիմիտրովն իր մասը շարունակել: Խորհրդակ-
ցությունից հետո դատարանը վերադառնում և հայտարարում է,
վոր Դիմիտրովը վերջնականապես գրկված է ձայնից):

Թարգմ. Գ. Ղուկասյան
Խմբ. Հ. Հովհաննիսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Պատ. սրբագրիչ Լ. Աբովյան

Դրավիտի լիազոր Ի—9708, հրտա. № 420,

Պատվեր № 127, տիրաժ 10.000

Հանձնվել է արտադրության 9/VII 1937 թ.

Ստորագրվել է ավագրության 22/VII 1937 թ.

Դինը 20 կոպ.

Հայկոսհրատի տպարան, Յերևան, Ալեկերգյան №71

38-

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0987308

9466 20 400.

367

11

28680

Г. ДИМИТРОВ

**ПЕРЕД ФАШИСТСКИМ
СУДИЛИЩЕМ**

Армпартиздот, 1937